

Sekvenování nukleových kyselin a analýza DNA sekvencí

doc. RNDr. Milan Bartoš, Ph.D.

bartosm@vfu.cz

Přírodovědecká fakulta MU, 2012

Obsah přednášky

- 1) Pojem sekvenování**
- 2) Maxamovo-Gilbertovo sekvenování**
- 3) Sangerova metoda s využitím fluoroforů**
- 4) Pyrosekvenování**
- 5) Nové přístupy k sekvenování**
- 6) Příklad reálné analýzy**

Doporučená literatura

www.farmakogenomika.cz

Sekvenování

Rozhodující metoda pro stanovení nukleotidových sekvencí

- **Konečná fáze procesu individualizace jednotlivých izolátů**
- **Metoda je pro většinu mikrobiologických aplikací příliš přesná**

Metody sekvenování nukleových kyselin

Chemická metoda sekvenování
(Maxamovo-Gilbertovo sekvenování)

Enzymová metoda sekvenování
(Sangerovo sekvenování)

Pyrosekvenování

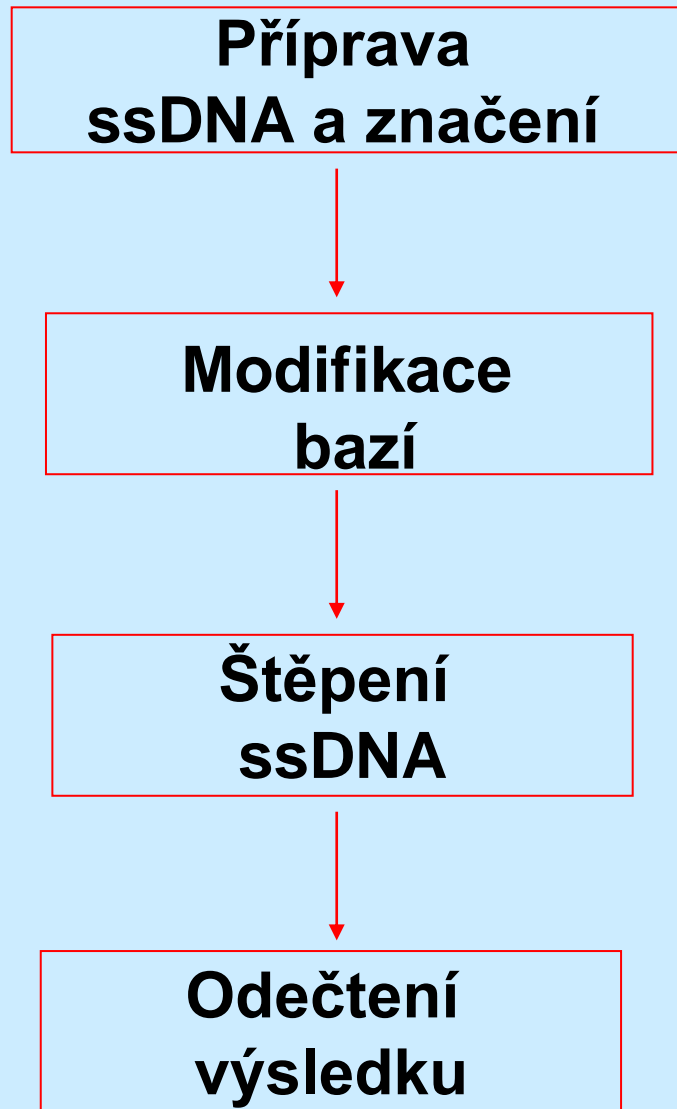
Chemická metoda sekvenování ***(Maxamovo-Gilbertovo sekvenování)***

Podstatou je specifické štěpení molekuly **ssDNA** po modifikaci jednotlivých bází chemickými činidly s následnou elektroforetickou detekcí v denaturujícím polyakrylamidovém gelu.

Chemická činidla jsou **specifická** pro modifikaci určitých bází:

G	– DMS
A+G	– piperidin
C+T	– hydrazin
C	– hydrazin + NaCl

Chemická metoda sekvenování

Chemická metoda sekvenování

Příprava
ssDNA a značení

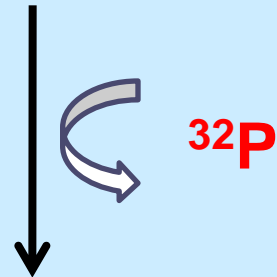

Modifikace
bází

Asymetrická PCR

Využití vazby
biotinylovaného primeru

Štěpení
ssDNA

Odečtení
výsledku

Chemická metoda sekvenování

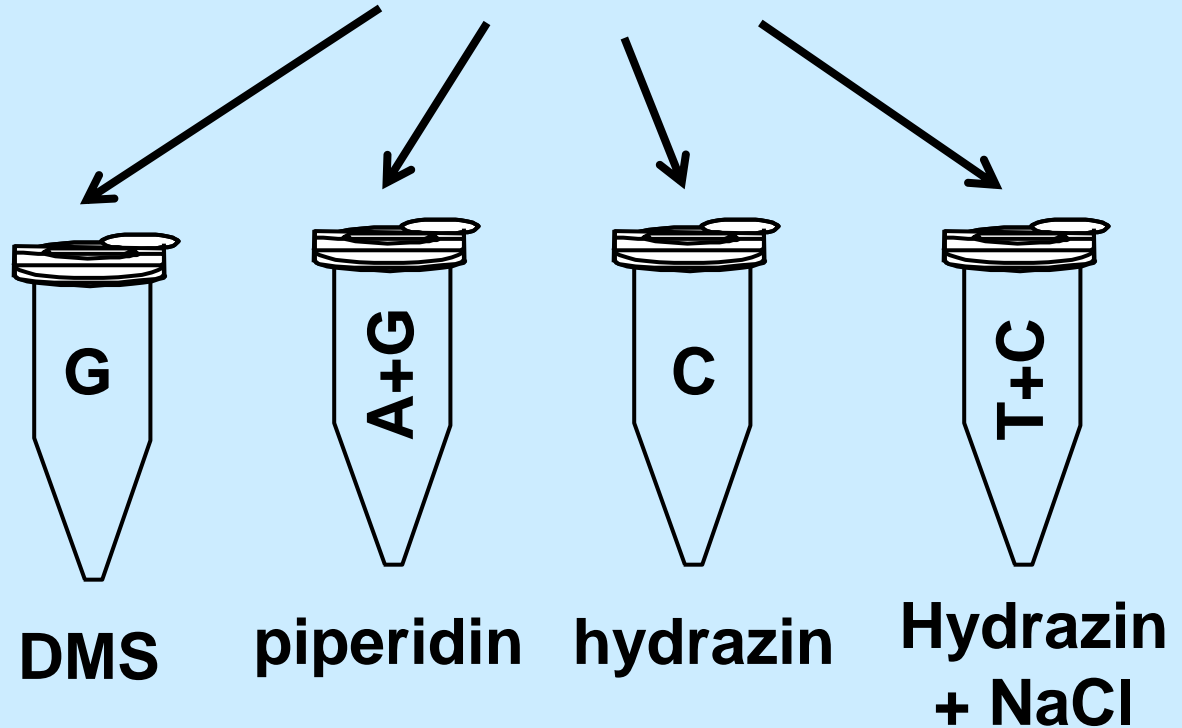
Příprava
ssDNA a značení

Modifikace
bází

Štěpení
ssDNA

Odečtení
výsledku

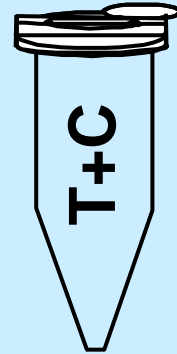
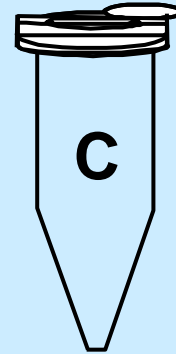
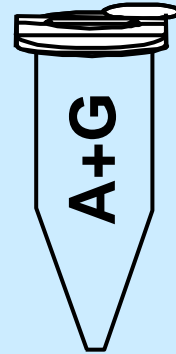
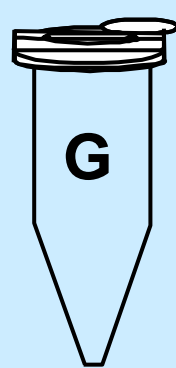
^{32}P -GATCAGG - 3'

Chemická metoda sekvenování

³²P -GATCAGG - 3'

Příprava
ssDNA a značení

DMS

piperidin

hydrazin

Hydrazin
+ NaCl

Modifikace
bází

Štěpení
ssDNA

Odečtení
výsledku

Štěpení piperidinem při vysoké teplotě

³²P -GATCAGG/G

³²P -G/ATCA/G/G

³²P -GATC/AGG

³²P -GAT/C/AGG

³²P -GATCAGG - 3'

G

DMS

³²P -GATCAG
³²P -GATCAGG

A+G

piperidin

³²P - GA
³²P - GATCA
³²P - GATCAG
³²P - GATCAGG

T+C

hydrazin

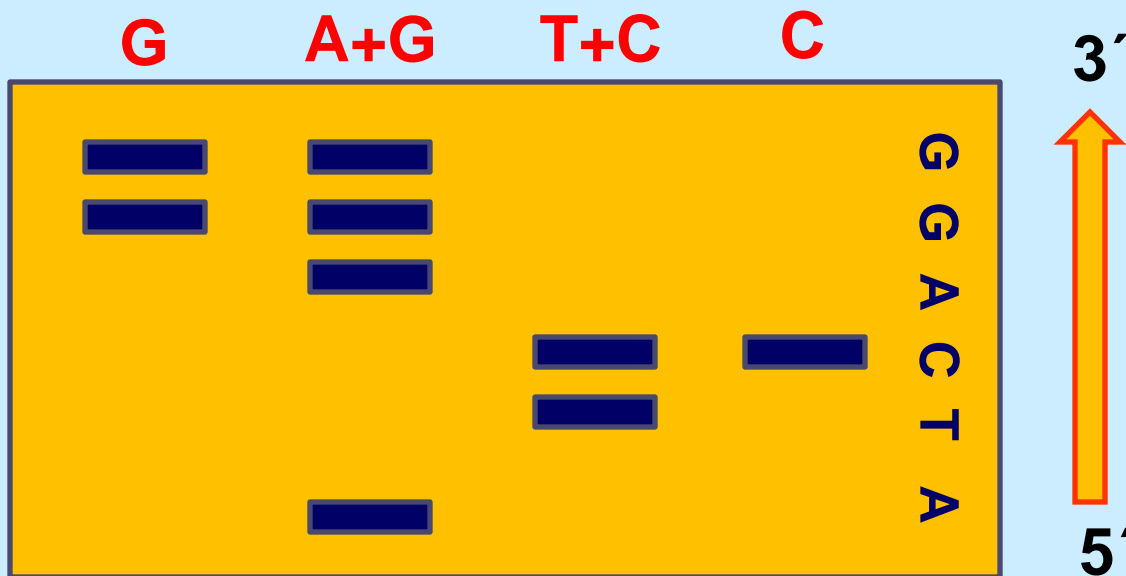
³²P - GAT
³²P - GATC

C

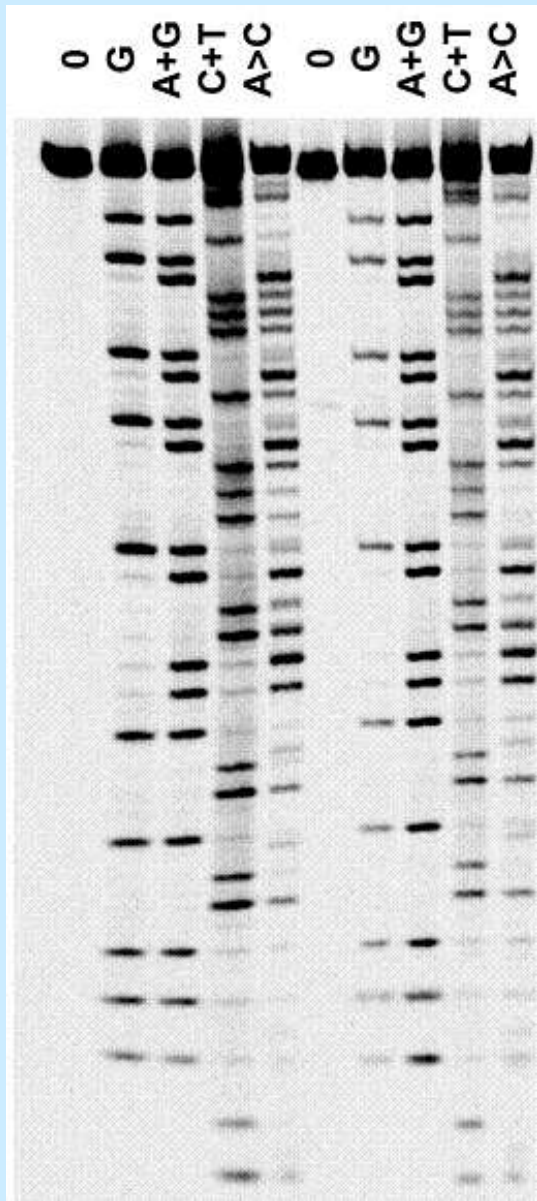
Hydrazin
+ NaCl

³²P - GATC

Reálný výsledek chemické metody sekvenování

Převzato z:

Site-specific DNA transesterification catalyzed by a restriction enzyme

Giedrius Sasnauskas*, Bernard A. Connolly†, Stephen E. Halford‡, and Virginijus Siksnys*§

*Institute of Biotechnology, Graiciuno 8, Vilnius, LT-02241, Lithuania; †Institute for Cell and Molecular Biosciences, University of Newcastle, Newcastle upon Tyne NE2 4HH, United Kingdom; and ‡Department of Biochemistry, School of Medical Sciences, University of Bristol, University Walk, Bristol BS8 1TD, United Kingdom

Úkol

Z výše uvedeného záznamu odečtěte výslednou nukleotidovou sekvenci

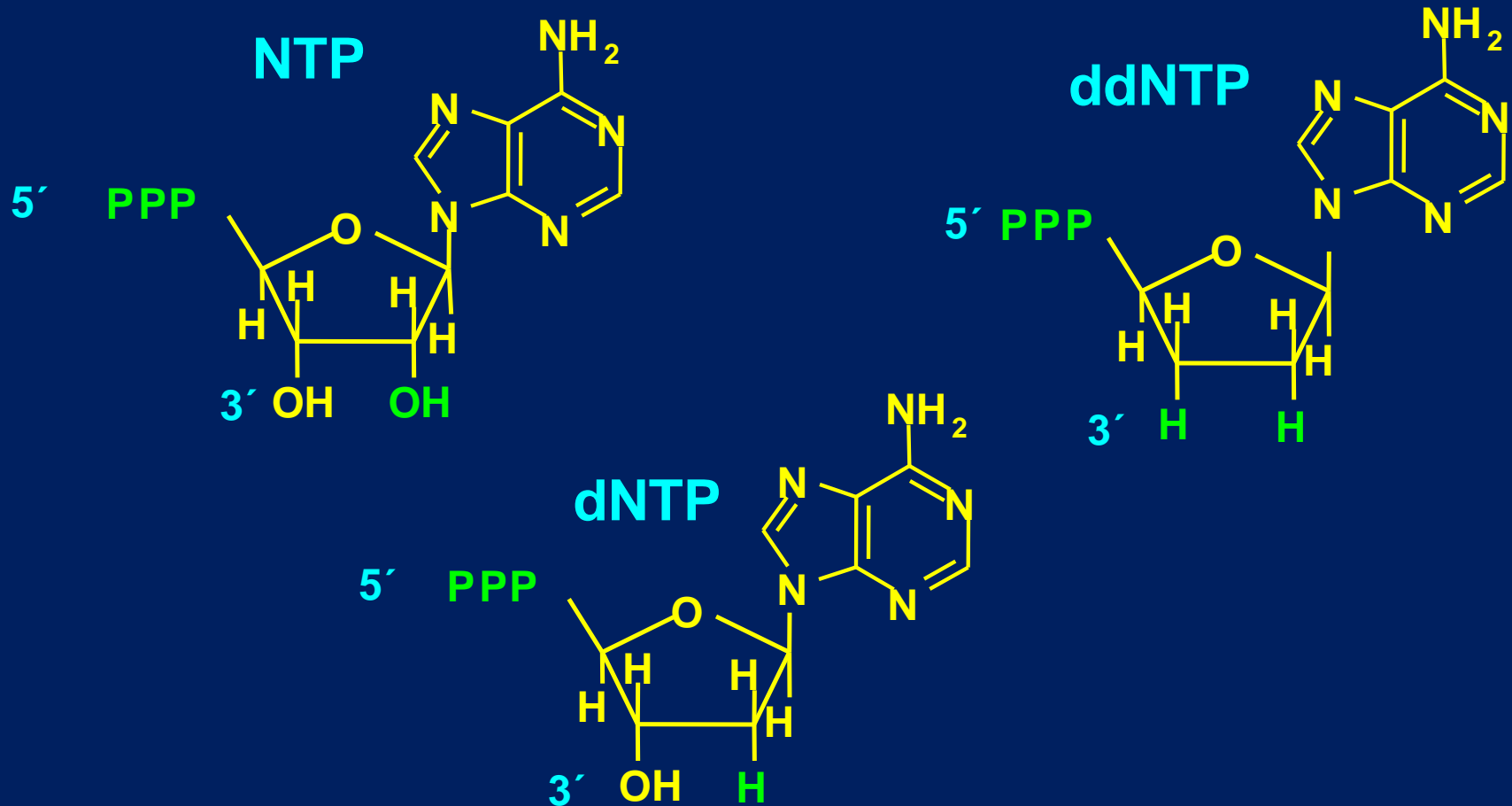
Výsledek bude tedy asi tento

.....

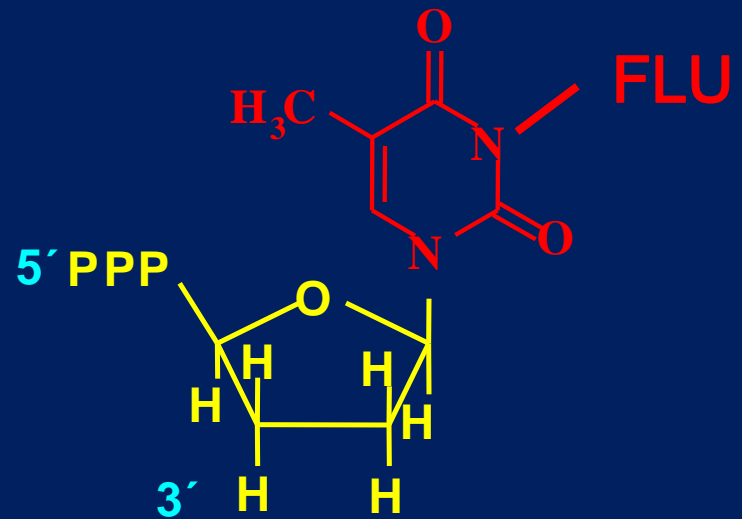
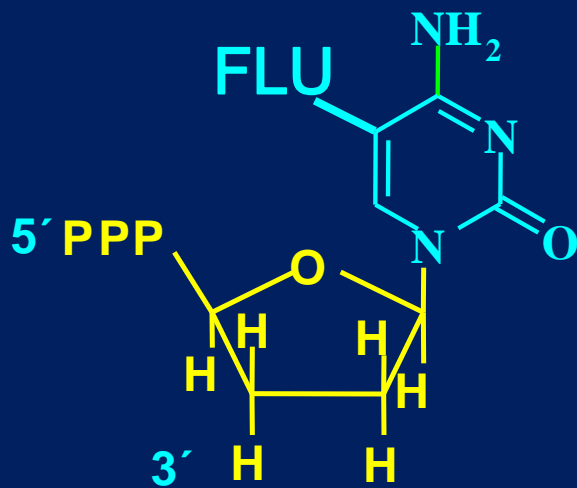
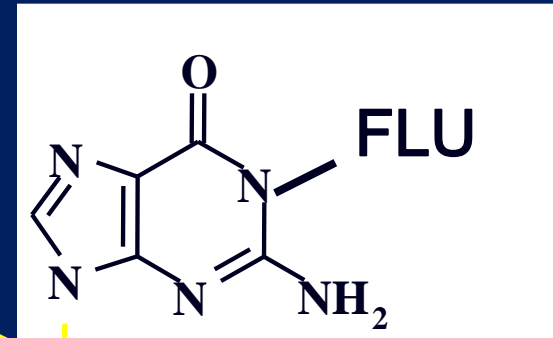
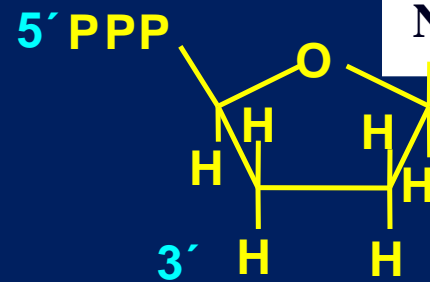
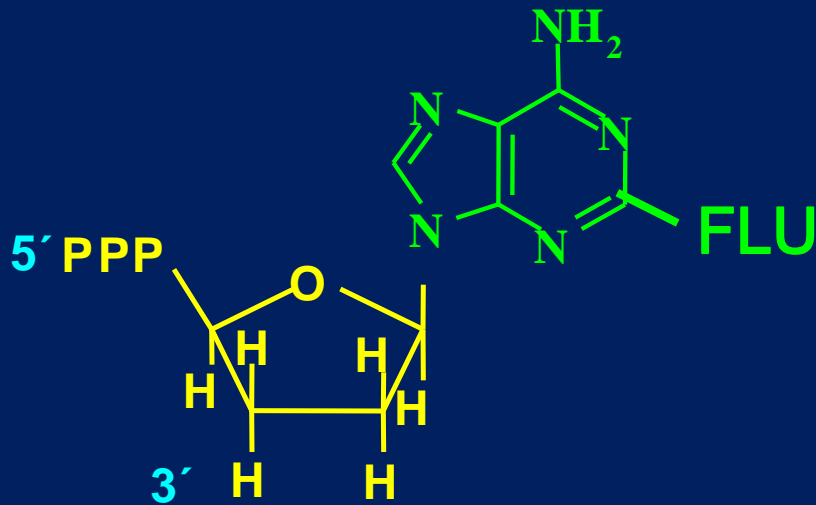

Sangerova metoda

dideoxyterminátory

Dideoxyterminátory

Průběh sekvenování

1. denaturace (92-96°C)

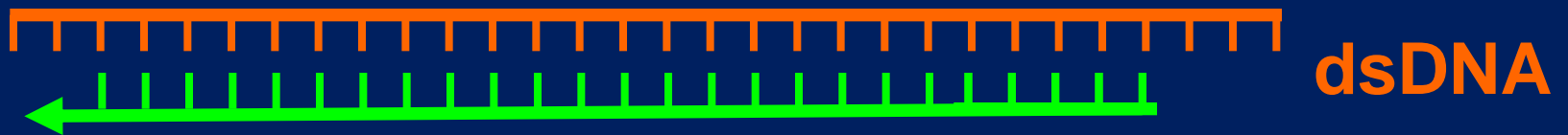
2. annealing (45-72°C)

3. extenze (72°C)

Průběh sekvenování

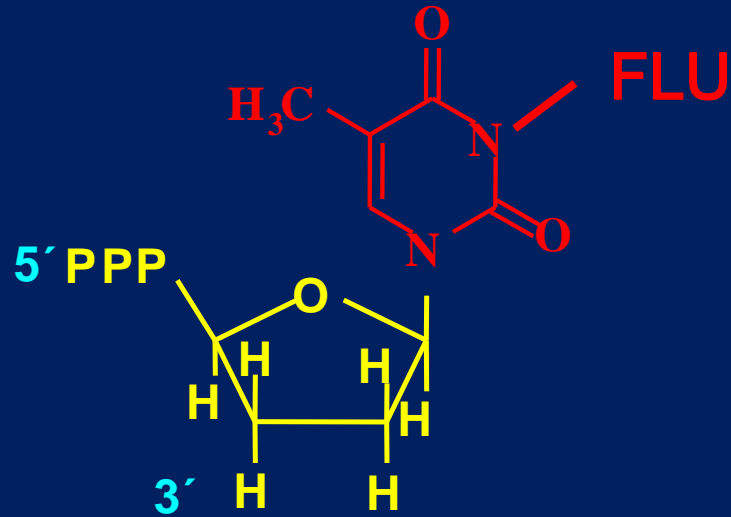
1. denaturace (92-96°C)

2. annealing (45-72°C)

3. extenze (72°C)

Zařazování ddTTP

TTTTTGTCAAATCGGTGTAAACGGT

TTTTTGTCAAATCGGTGT

TTTTTGTCAAATCGGT

TTTTTGTCAAA

ATGCTACGTTTAGCCACATTTGCCATATGAACCT

Zařazování dalších ddNTP

TTTTTGTCAAATCGGTGTA

TTTTTGTCAA

TTTTTGTCAA

TTTTTGTCA

ATGCTACGTTTAGCCACATTTGCCATATGAACCT

TTTTTGTCAAATCGGTGTAAAC

TTTTTGTCAAATCC

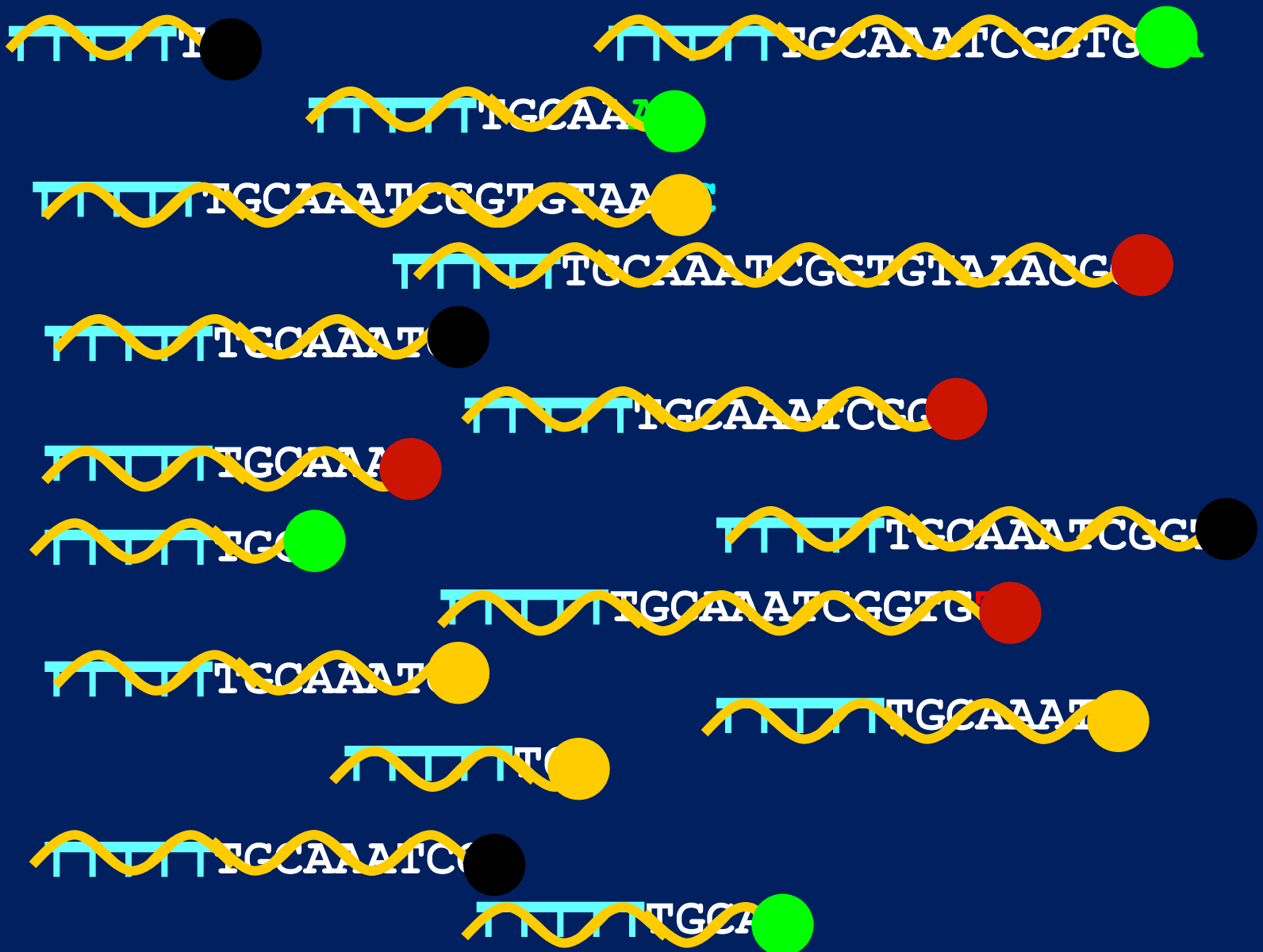
TTTTTGTCAAATC

TTTTTGTCA

ATGCTACGTTTAGCCACATTTGCCATATGAACCT

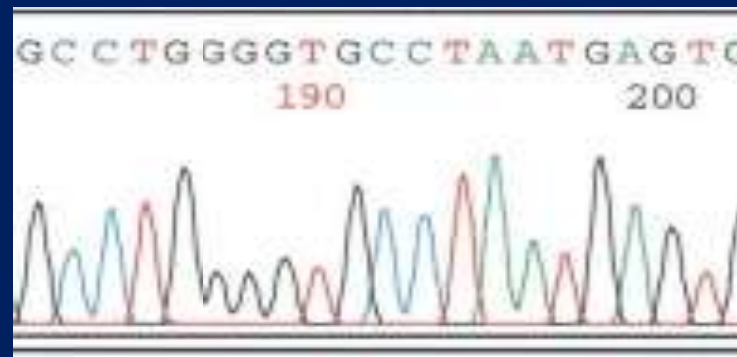
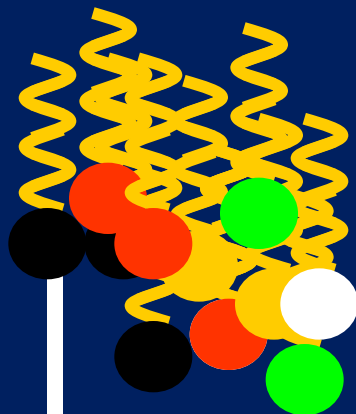
Výsledek sekvenování

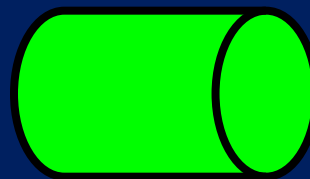
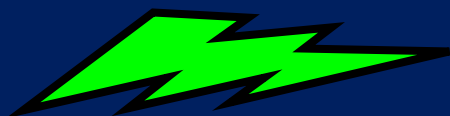
Následuje rozdělení fragmentů

Následuje rozdělení fragmentů

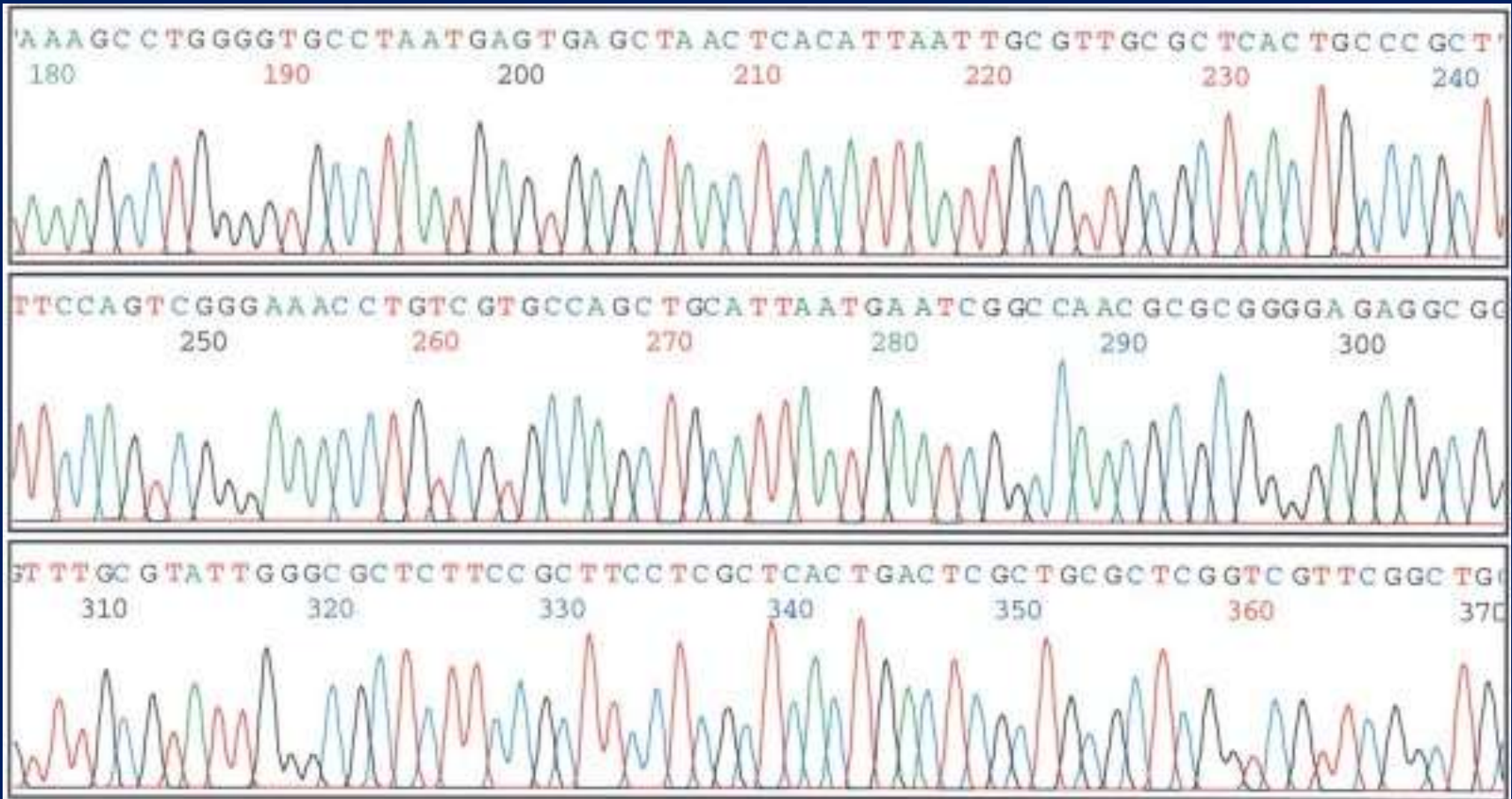

LASER

DETEKTOR

Sekvenování - záznam

Kapilární gelová elektroforéza

- rozdělí produkty sekvenování podle velikosti
- detekuje fluorofory laserem

Úkol

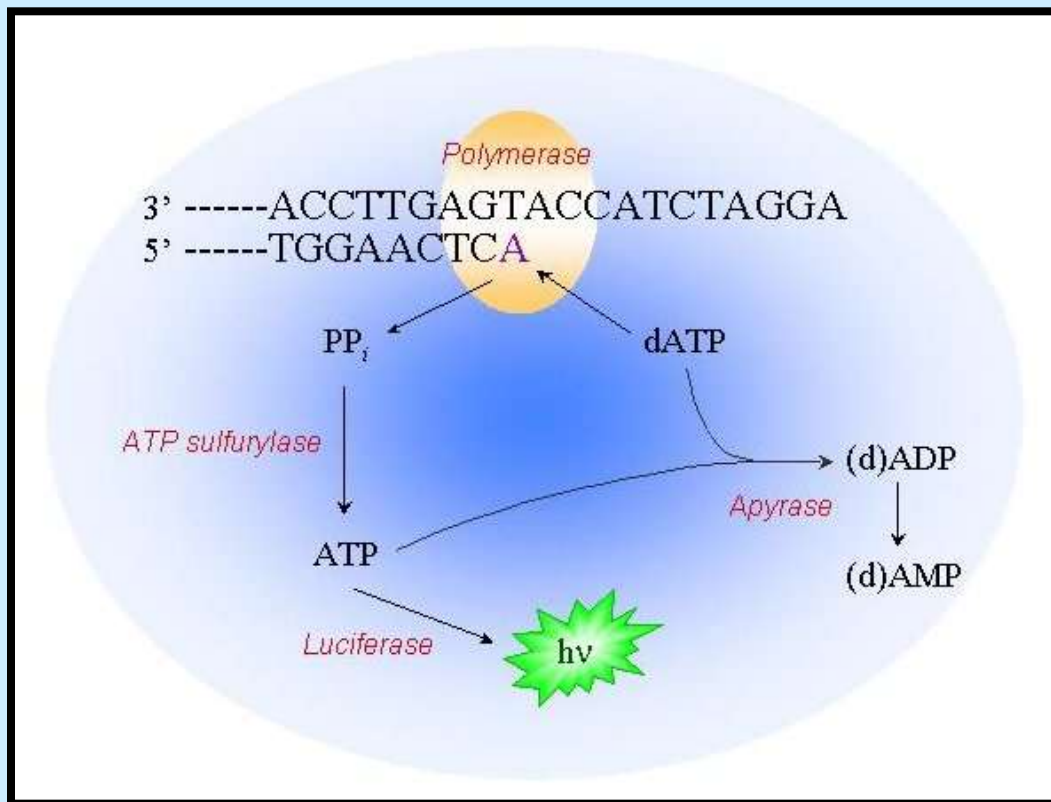

Na základě výsledků sekvenování
zařad'te izoláty bakterií čeledi
Pasteurellaceae

Použijte výukový materiál

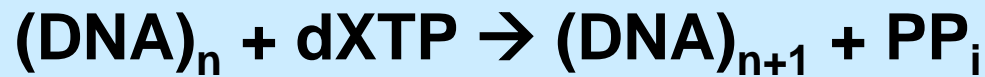
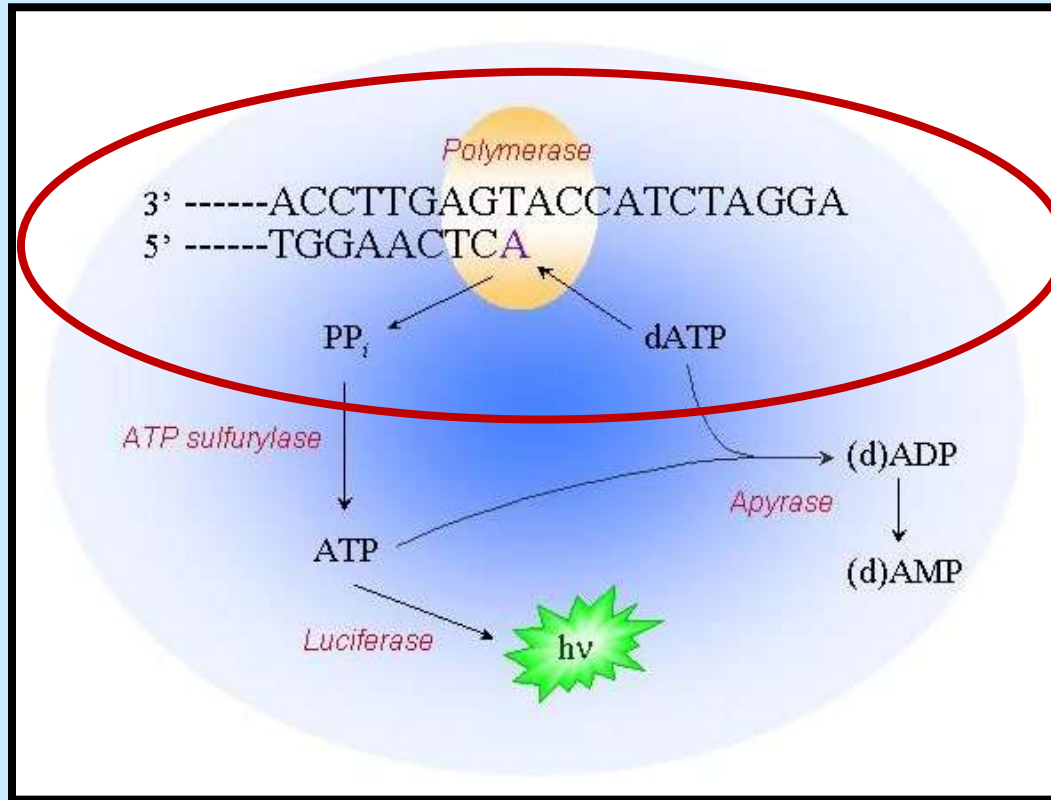
Pyrosekvenování

- Metoda popsaná Mostafa Ronaghi et al. v roce 1990
- Určena pro krátké úseky DNA, SNP a úseky metylované

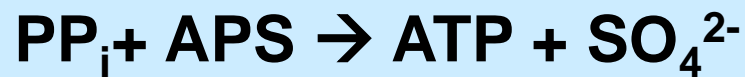
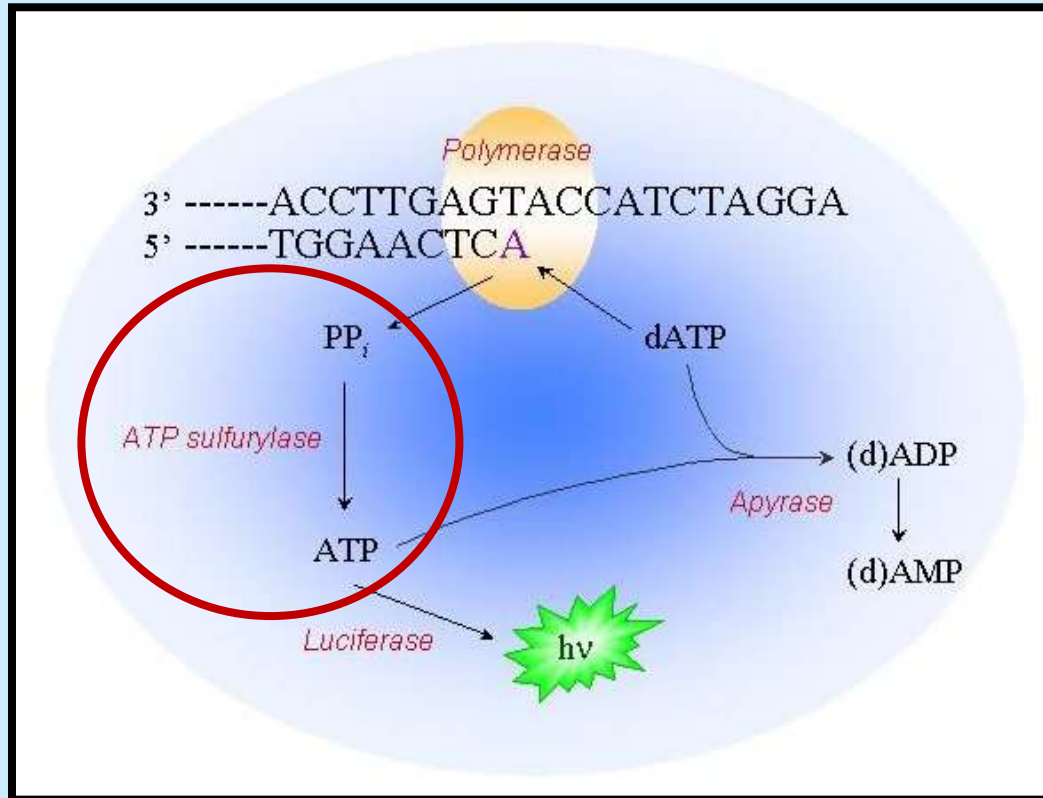
- 4 enzymy
- velmi přesná
- reakce se záhy „zahltí“

Průběh pyrosekvenování

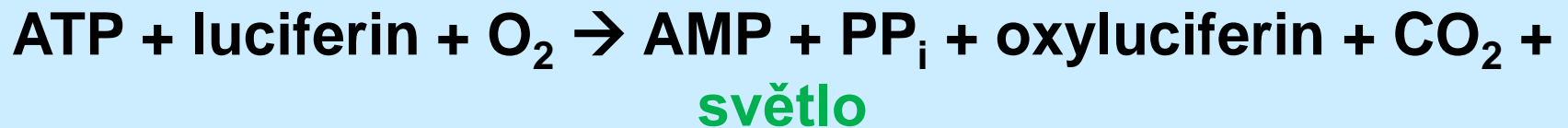
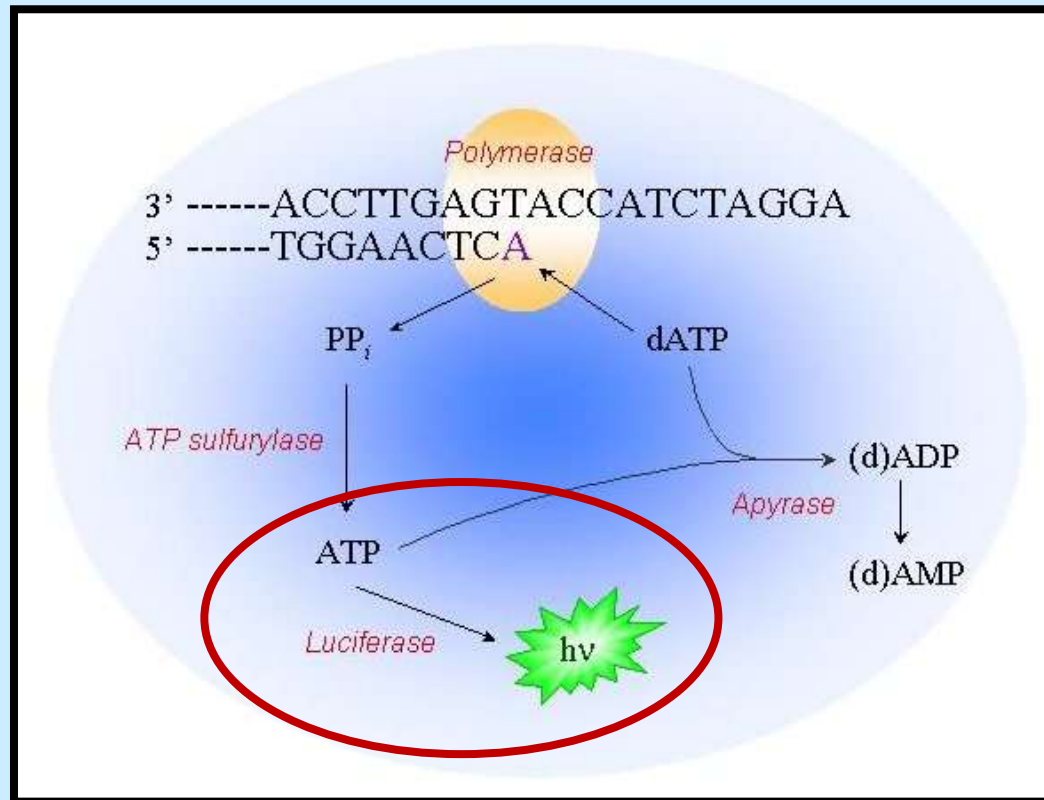
DNA polymeráza

Průběh pyrosekvenování

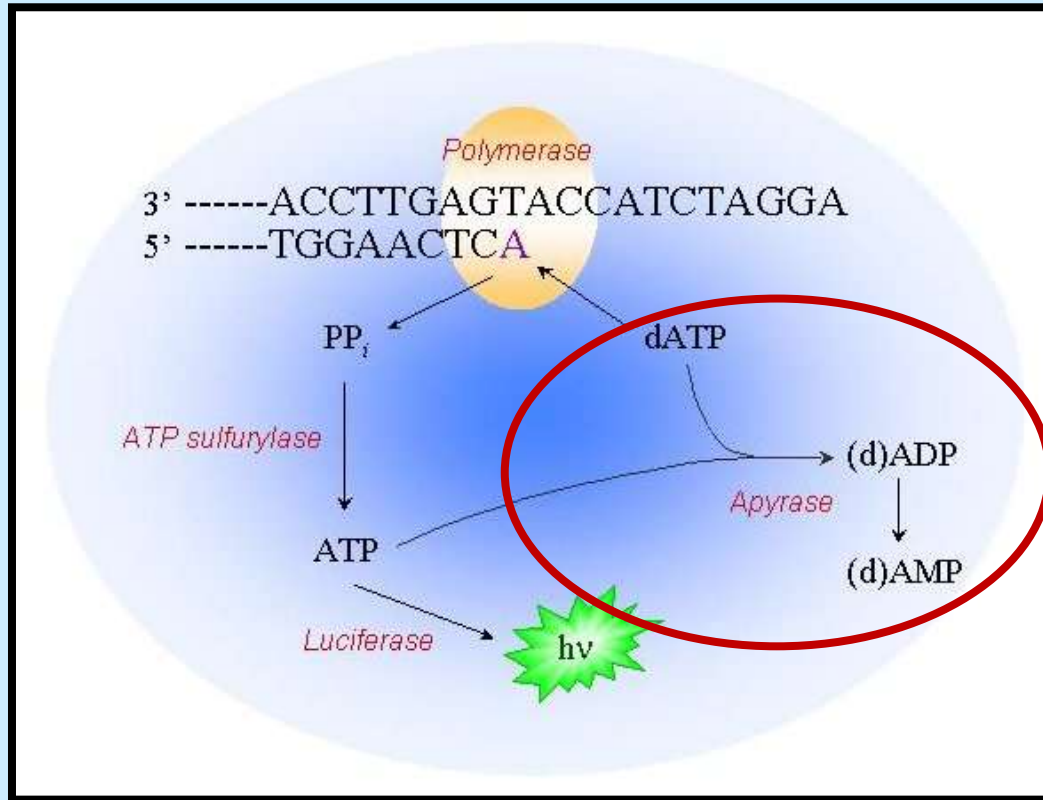
ATP sulfuryláza

Průběh pyrosekvenování

Luciferáza

Průběh pyrosekvenování

dXTP → dXMP

apyráza

Parametry pyrosekvenování

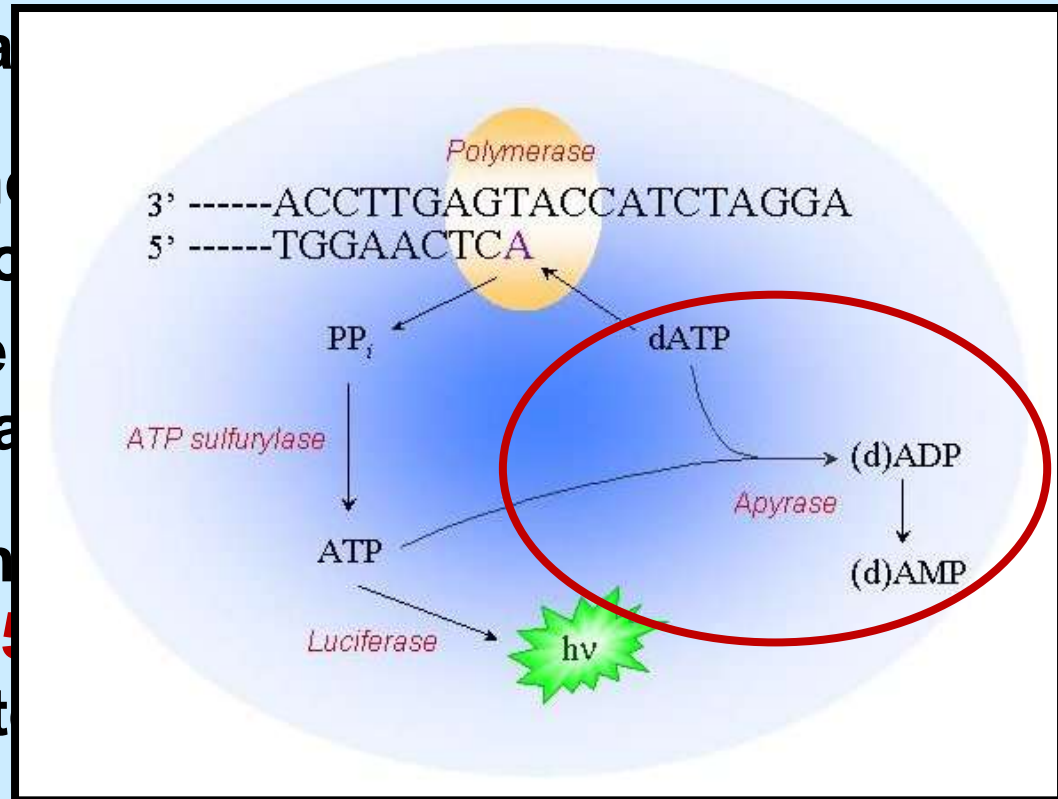
➤ žádné značené primery ani značené nukleotidy

➤ žádná elektroforéza

➤ Principem je uvolnění
a emise viditelného světla

➤ Množství uvolněného
množství zabudováno

➤ Namísto standardně
2'-deoxyadenosin-5'
který není substrát

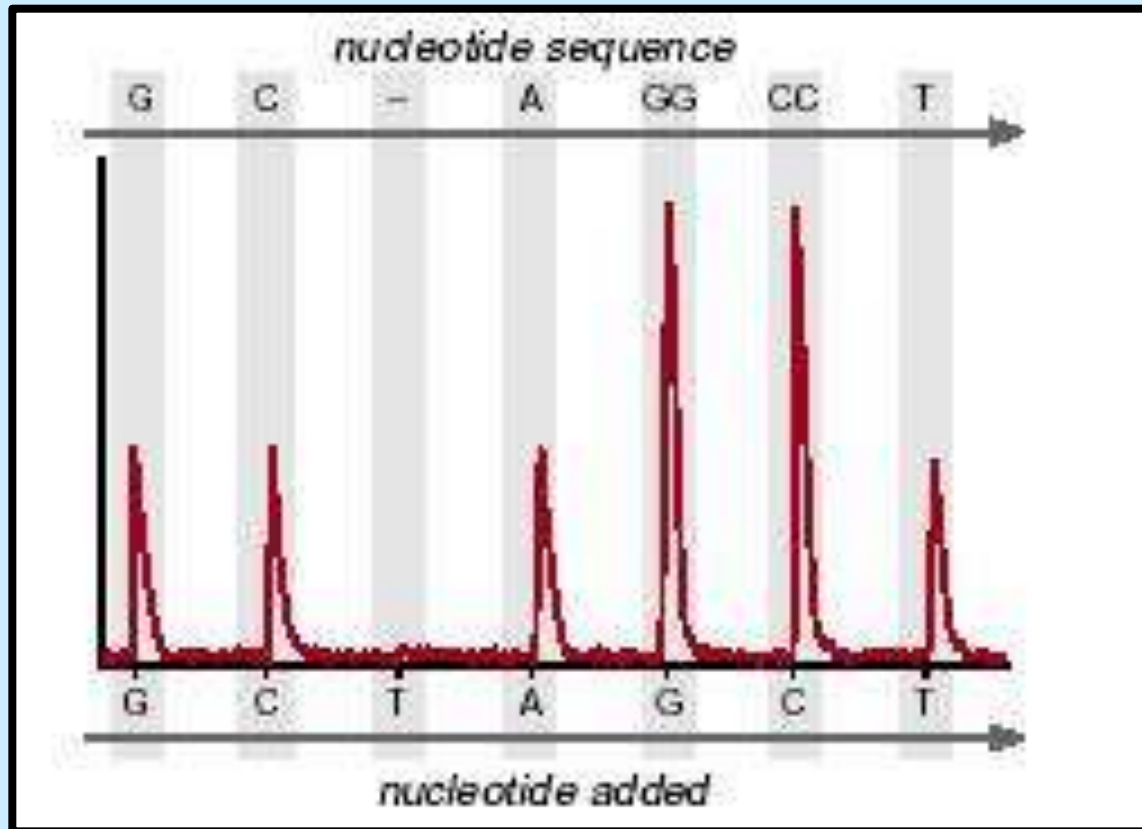

➤ Rychlost sekvenování = 1 báze za minutu

➤ Délka stanovené sekvence = 100 nukleotidů

Pyrosekvenování - záznam

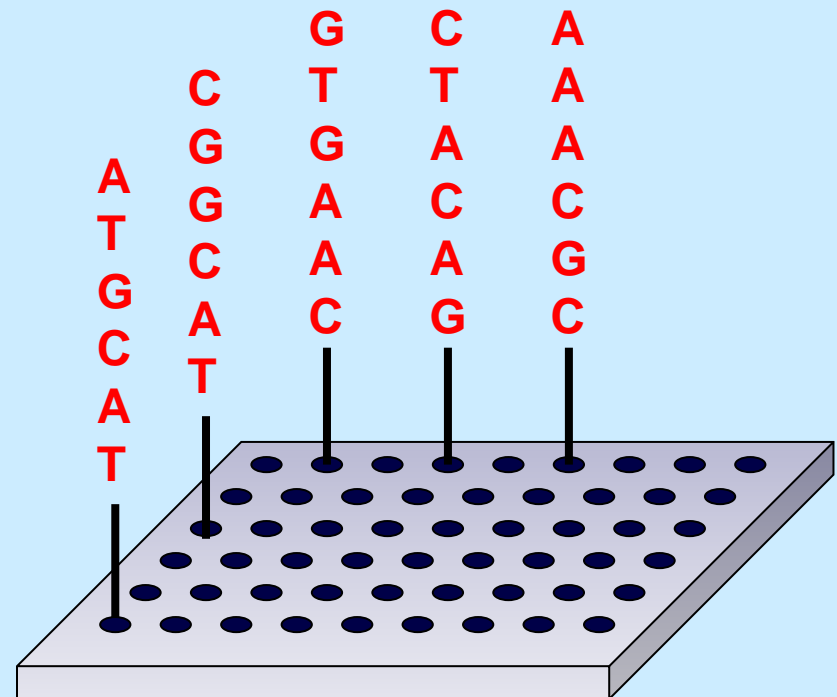
Intenzita signálu odpovídá počtu začleněných nukleotidů

Sekvenování pomocí hybridizace

- **Nepřímá metoda využívající DNA čipů**
- **Výsledek odečten konfokálním mikroskopem**
- **Sekvence odečtena dedukcí**

T
A
C
G
T
A

Otázka

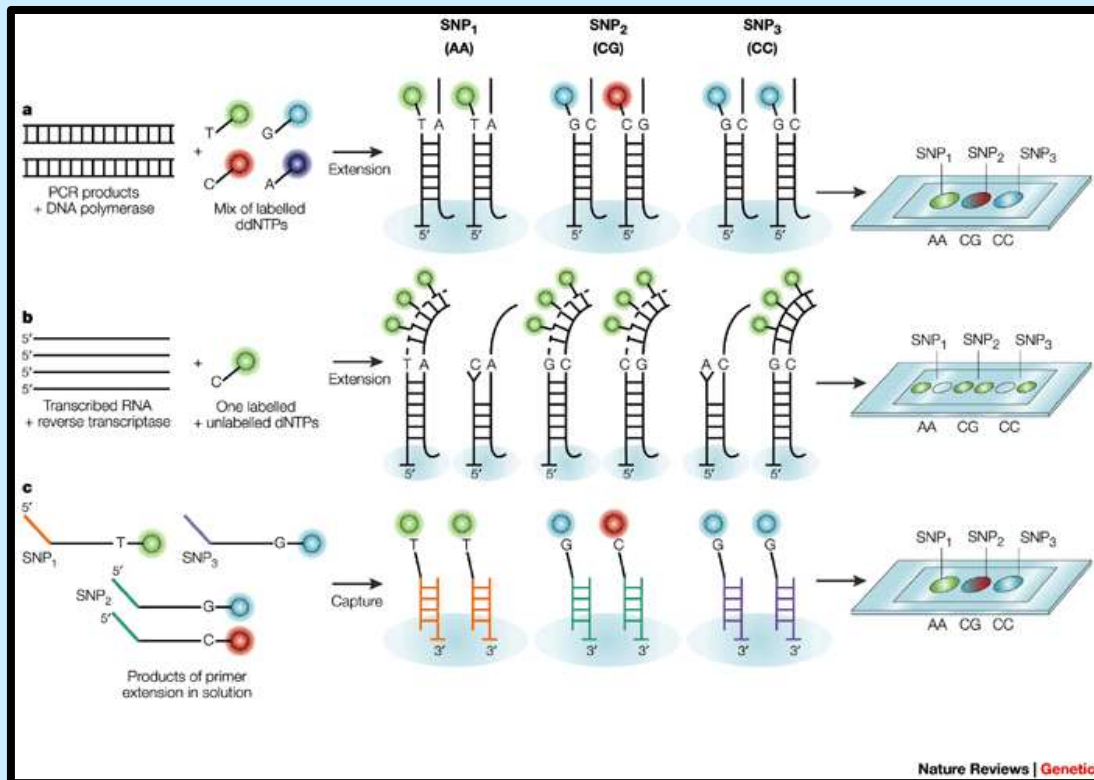
Kdyby byly na čipu naneseny 20 mery, kolik políček by musel obsahovat čip pro sekvenování 1 Mb?

Prý celkem $1,112 \times 10^6$

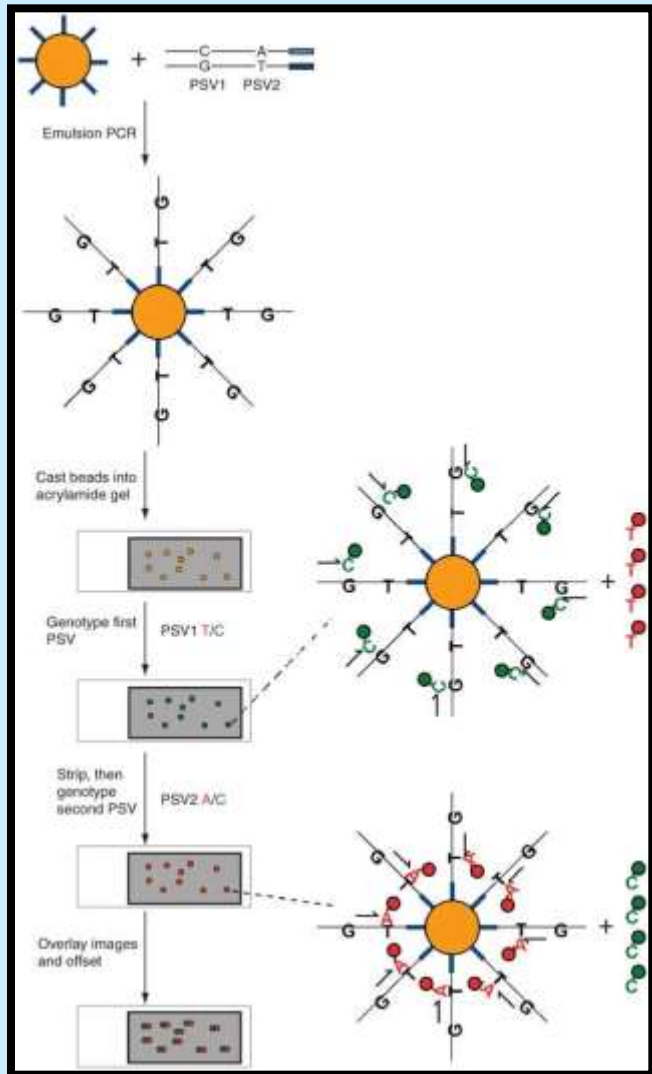

Minisekvenování

- Metoda využívající technologie DNA čipu
- Využívá se pro stanovení jednoduchých nukleotidových polymorfismů
- Více variant, metoda je automatizovaná, multiplexní

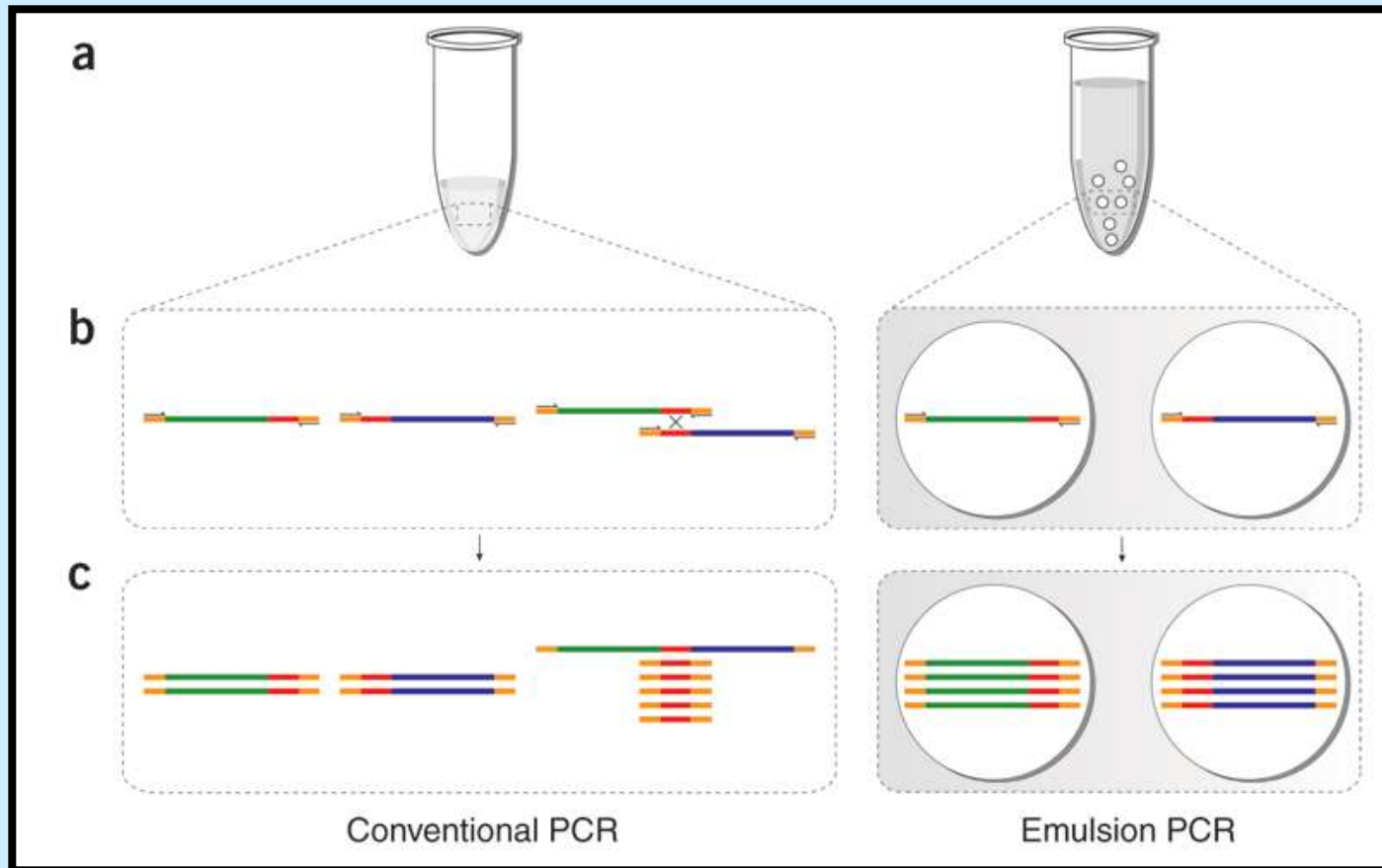
Emulsní PCR

- Amplifikace probíhá v emulsi (voda-olej)
- DNA je fragmentována na úseky dlouhé 300-800 bp
- Jednotlivé matrice jsou navázány samostatně na povrch jednotlivých kapek obalených primery

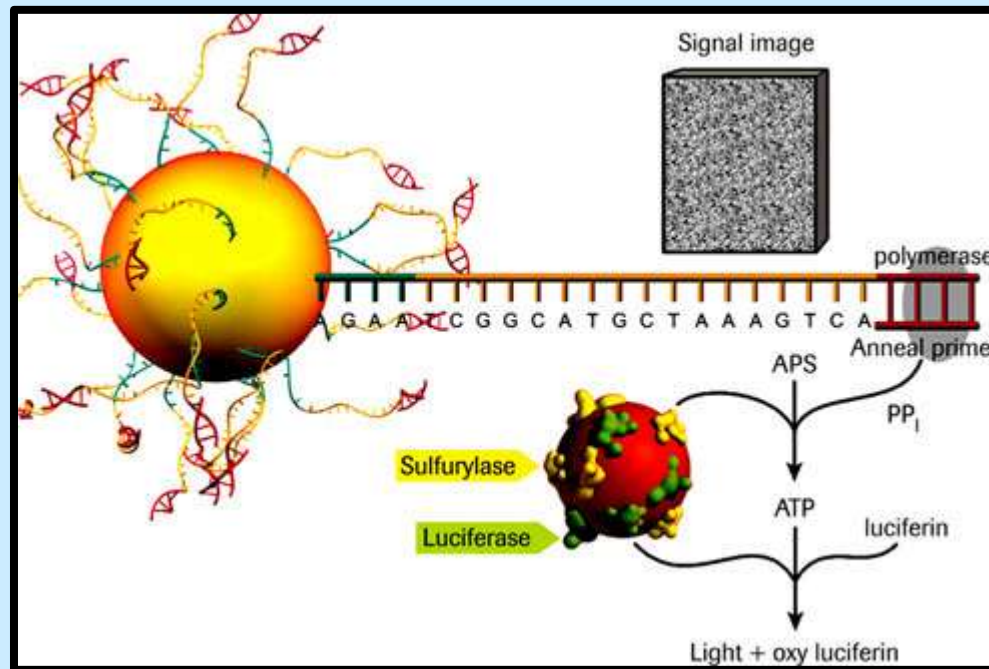
Emulsní PCR

- Amplikon je výsledkem jedinečné PCR
- Méně nespecifických produktů

Komerční aplikace emulsní PCR

454 sekvenční systém firmy Roche

- Produkty PCR jsou sekvenovány pyrosekvenováním

454 sekvenční systém

Základní kroky

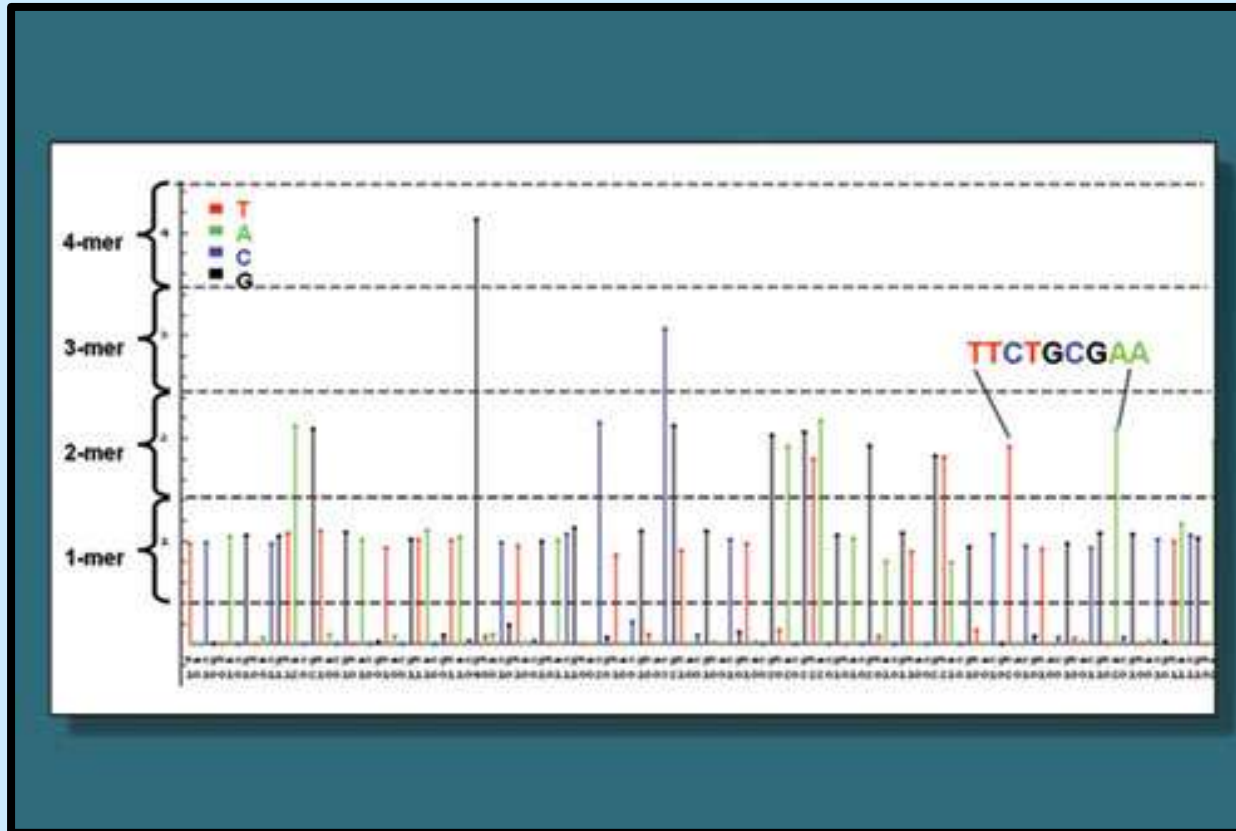
- **Tvorba jednořetězcových DNA matic**
- **Připojení adaptérů a vazba na pevné částice**
- **Amplifikace DNA matic v emulzi**
- **Vytvoření sekvenčních dat**
- **Analýza sekvencí různými nástroji bioinformatiky**

**Podívejte se na komerční prezentaci na stránkách
<http://454.com/products/technology.asp>**

454 sekvenční systém

Výsledný záznam

**Další moderní přístupy
najdete na**

<http://grf.lishtm.ac.uk/sequencing.htm>

**SOLiD
(Applied Biosystems)**

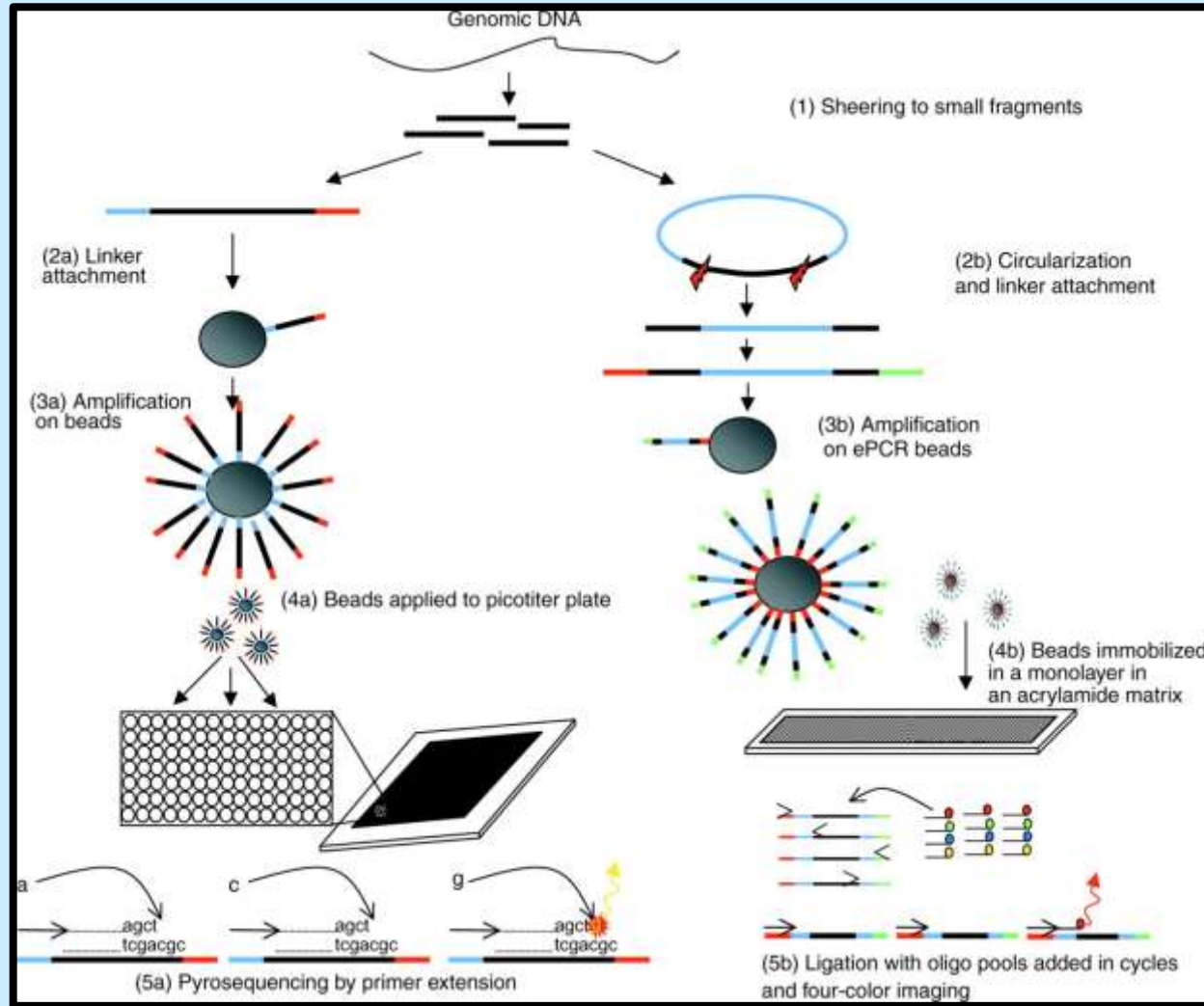
**454/Pyrosequencing
(Roche)**

**SOLEXA
(Illumina)**

Porovnání 454 a polony (SOLiD)

přímé
připojení
adapterů

cirkularizace
a linearizace

destička

pyrosekve
nování

monovrstva
na PAGE

ligace
značených
oligo

Sekvenování mikroorganismů

- První sekvenovaný mikroorganismus = *Haemophilus influenzae*, 1995, TIGR
- V roce 2000 následovaly *Mycobacterium tuberculosis*, *Escherichia coli* a *Archaeoglobus fulgidus*
- První eukaryotický mikroorganismus = *Plasmodium falciparum*, 2002
- Následovaly kvasinky, ...
- V současnosti jsou v databázích stovky sekvencí
- Podívejte se na <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/genome>

Úkol

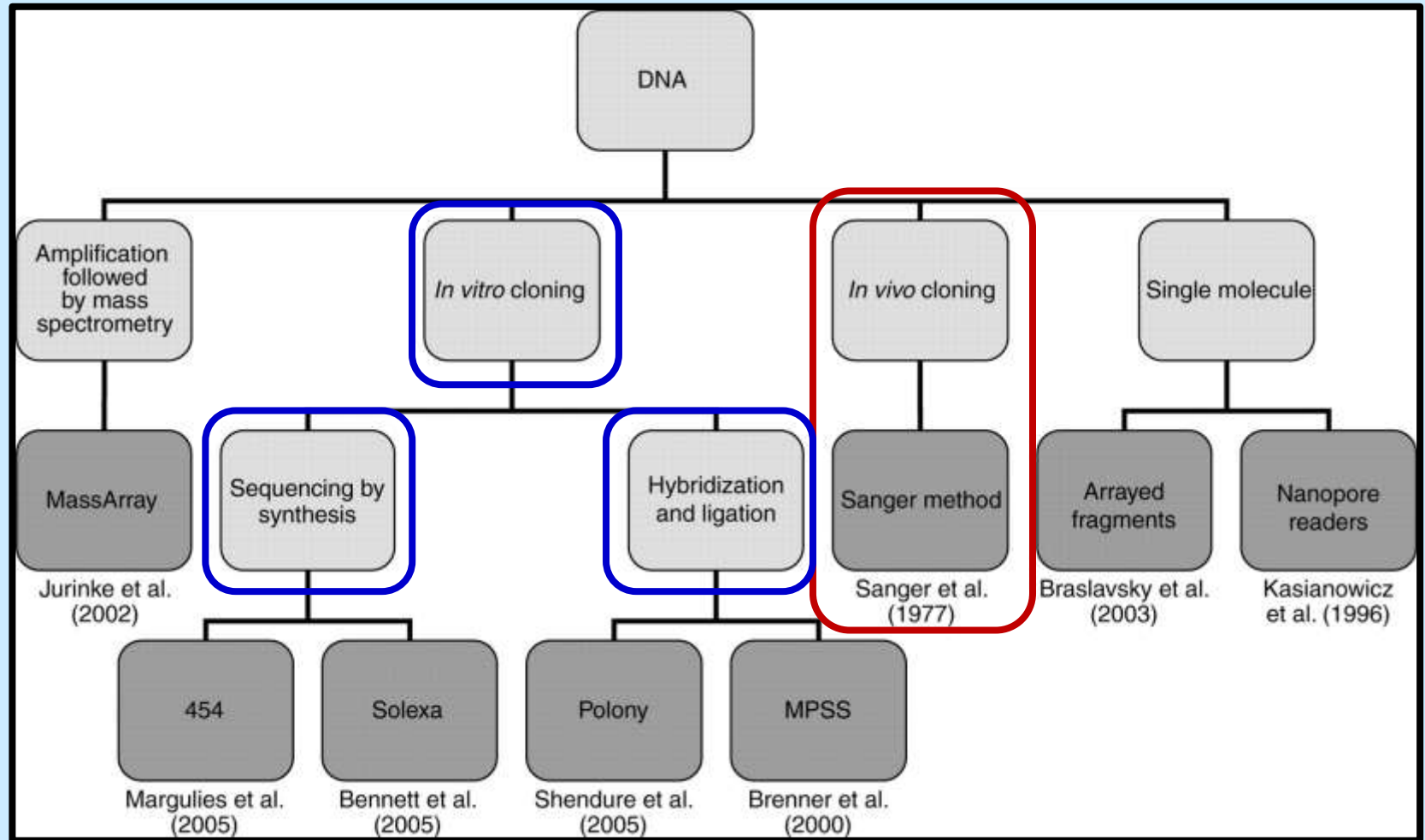

Podívejte se do databáze a zjistěte, u kolika halobakterií (třída *Halobacteria*) je v současné době známa nukleotidová sekvence genomu, a to jak kompletní, tak i částečná

Zjistěte totéž u čeledi *Pasteurellaceae*

A ještě u cyanobakterií (kmen *Cyanobacteria*)

Přehled stávajících a nových technik celogenomového sekvenování

A teď se podíváme na něco praktického

Použijte připravený výukový materiál ze sekvenování zástupců čeledi *Pasteurellaceae*

Shrnutí

- 1) Pojem sekvenování**
- 2) Maxamovo-Gilbertovo sekvenování**
- 3) Sangerova metoda s využitím fluoroforů**
- 4) Pyrosekvenování**
- 5) Nové přístupy k sekvenování**
- 6) Příklad reálné analýzy**